

L'obertura i la competitivitat exterior de Catalunya: una visió sintètica del comerç de béns en tots els mercats

Carlos Llano Verduras i Jorge Díaz Lanchas

Departament d'Anàlisi Econòmica.

Institut L. R. Klein. i CEPREDE. Universitat Autònoma de Madrid

I. Introducció

Quan un concepte tècnic es posa de moda, corre el risc de perdre part de la seva riquesa originària. Aquest risc de vulgarització és especialment elevat en conceptes econòmics complexos com el de "competitivitat", el significat del qual s'ha anat ajustant amb el pas del temps. Així per exemple, no resulta difícil trobar referències diàries a la competitivitat d'un país exclusivament centrades en el valor relatiu de la seva moneda, en la situació avantatjosa dels preus de determinats factors productius (reduïts costos laborals o energètics, per exemple) o d'una posició dominant en l'exportació (oblidant les importacions) de determinats productes manufacturats.

Tal com han explicat diferents autors (Porter, 1990; Krugman, 1994; Kitson et al., 2004), durant molts anys el concepte de *competitivitat* ha estat lligat a les idees clàssiques d'avantatge absolut i comparatiu, segons les quals, el comerç internacional de béns de tipus interindustrial sorgiria per diferències en les productivitats marginals dels factors o en les seves dotacions relatives. Amb el pas del temps, el concepte de *competitivitat* s'ha enriquit, incorporant nocions relacionades amb la innovació i l'esforç d'R+D+I, la presència d'economies d'escala (aglomeració, abast i densitat), amb l'efecte del capital humà i altres d'intangibles o amb els avantatges derivats de les forces de localització en relació amb els costos de transport i d'informació.

Malgrat aquest procés d'enriquiment, el concepte de *competitivitat* continua estant massa centrat en l'àmbit industrial, i presenta dificultats per incorporar fenòmens com ara la desintegració de la cadena productiva, les múl-

tiples formes d'interacció a través de fluxos de serveis i capital, la innovació organitzacional o els avantatges aportats pel coneixement o el lideratge en la utilització i el desenvolupament de les noves tecnologies de la informació. Addicionalment, no resulta estrany trobar "usos impropis o incomplets" dels indicadors habitualment utilitzats per al mesurament de la "competitivitat de països" en l'àmbit regional o urbà. Així per exemple, nombrosos estudis sobre competitivitat regional acaben centrant la seva atenció sobre l'evolució de les exportacions internacionals de béns, oblidant que, habitualment, més del 70% de l'activitat econòmica es genera en el sector serveis i que més del 80% de la producció de béns té com a destinació la pròpia regió i la resta del mercat nacional. Aquest desenfocament, motivat en molts casos per la falta de dades, porta en no poques ocasions a una visió deformada dels punts forts i febles d'una economia regional, i a l'adopció de polítiques poc apropiades per generar riquesa.

En aquest context, aquest article pretén aportar una mica de llum sobre la situació d'obertura i competitivitat de l'economia catalana, analitzant l'evolució recent del comerç de béns de Catalunya des d'una òptica una mica més àmplia del que és habitual. Amb aquest objectiu s'analitzaran els fluxos internacionals de béns en relació amb els interregionals i intraregionals.

Tenint en compte les limitacions d'espai, l'article tractarà d'identificar les grans tendències observades en el comerç català entre 1995-2007, aportant un breu apunt sobre la seva evolució conjuntural des d'aleshores fins al final del 2009. D'aquesta manera es pretén separar el comportament dels mercats en situació de "normalitat", abans que es desencadenés la històrica crisi en la qual

encara estem immersos. L'article s'estructura en tres seccions: en la primera es repassen molt breument les característiques de la base de dades utilitzada i els seus antecedents; en la segona s'analitzen els principals fets estilitzats observats sobre el comerç de béns català; i en la tercera es conclou amb unes breus conclusions i reflexions de caràcter econòmic normatiu.

2. La base de dades C-interreg sobre comerç de béns

A Espanya hi ha diversos treballs dirigits a estimar el comerç interregional d'una o diverses comunitats autònomes. Entre els exemples més notables trobem un ampli nombre de taules input-output regionals publicades pels instituts d'estadística respectivament, així com una sèrie de recerques acadèmiques que obtenen el comerç interregional total (Alcaide i Alcaide, 2005) o bilateral, dins del marc conceptual de balances de pagaments regionals (Oliver, 1997; Parellada, 1980 i 82, Castells i Parellada, 1983; Mella et al, 2003, 2001) o d'enfocaments multiregionals més amplis (Llano, 2001; Llano, 2004a, Oliver et al., 2003). En aquest context, el Projecte C-interreg (www.c-interreg.es) ha publicat recentment la base de dades més àmplia sobre comerç interregional estimada a Espanya fins al moment. Aquesta conté fluxos de comerç interregional de béns per al període 1995-2007, amb especificació de la comunitat autònoma i província d'origen i destinació, detall de 16 branques productives i 6 modes de transport, tant en tones com en euros (Llano et al., 2008, 2009, 2010)¹. Posteriorment, s'ha estimat una base de dades complementària sobre el comerç interregional trimestral agregat (regió vs resta d'Espanya), obtingut mitjançant tècniques d'interpolació temporal a partir de les sèries anuals (Gallego et al., 2010). Actualment, aquesta segona base de dades aporta dades de predicció fins al 2010:1.

1. Tal com ha estat recollit en altres treballs (Llano et al., 2008, 2009, 2010), l'estimació de la base de dades anual de C-interreg sobre comerç interregional de béns pren com a punt de partida les principals fonts d'informació existents a Espanya sobre fluxos de mercaderies segons els diferents modes de transport, habitualment expressats en tones. Després de l'estimació d'una

3. L'obertura a l'exterior de Catalunya en el context Espanyol

Tal com ha estat apuntat per altres treballs precedents (Llano, 2001, 2004; Oliver, 2003; Oliver, 1997; Ghemawat et al., 2010), Catalunya lidera el comerç interior de béns a Espanya, amb volums de comerç intraregional i exportacions interregionals molt superiors als de la resta de comunitats. Utilitzant dades mitjanes del període (1995-2007) procedents de la base de dades anual de C-interreg, les exportacions interregionals de Catalunya ascendeixen a 42.798 milions d'euros, gairebé el doble que la Comunitat de Madrid (25.005 milions d'euros), Andalusia (20.508 milions d'euros) i la Comunitat Valenciana (20.143 milions d'euros).

Des del punt de vista del saldo, la situació de Catalunya ha resultat sempre emblemàtica, en registrar un fort superàvit comercial amb la resta d'Espanya i un gran dèficit amb la resta del món. Tenint en compte aquesta situació bipolar de grans nivells de superàvits comercials interregionals i forts dèficits internacionals, és interessant fer atenció a l'evolució en el temps del comerç de béns en els diferents mercats.

Segons les dades del quadre 1, tal com ocorre per al conjunt d'Espanya, les sèries catalanes més dinàmiques són les de les importacions i exportacions internacionals, que creixen un 211,7% i un 176,4% respectivament en els tretze anys considerats. Al contrari, les exportacions i importacions interregionals van créixer el 69,1% i el 76,3% respectivament. Segons aquestes dades, el dèficit comercial internacional s'hauria incrementat més ràpidament (293,7%) que el superàvit amb la resta d'Espanya (59%), encara que les vendes de productes catalans a l'estranger s'haurien incrementat en més del doble que al mercat nacional. Aquests resultats mostren que, en termes relatius, l'increment de la penetració de productes internacionals al mercat català és més fort

base de dades detallada de preus d'exportació interregional per a cada província i categoria de producte, s'obté una base de dades sobre comerç en unitats monetàries, que és homogeneïtzada amb les xifres existents sobre la xifra de negoci i el comerç internacional, procedent de l'Enquesta Industrial, la Comptabilitat Nacional i la Direcció General de Duanes.

que la dels productes d'altres comunitats. Així mateix, s'observa un major dinamisme en les exportacions internacionals que en les interregionals, que podria estar motivat bé per una opció estratègica cap a l'estranger, o bé per un cert esgotament en la capacitat d'incrementar les quotes comercials en el mercat nacional. En línia amb aquestes hipòtesis, que no poden ser contrastades en aquest treball, és interessant posar en relació el que s'observa per a Catalunya amb el que s'ha esdevingut en altres comunitats (Llano et al., 2009, 2010). Així, tot i que els majors volums mitjans de comerç interregional es registren en les principals comunitats en termes d'activitat econòmica (Catalunya, Comunitat de Madrid, Andalusia, País Basc i Comunitat Valenciana), l'evolució en el període 1995-2007 apunta cap a un possible procés de convergència, en què els majors increments en el comerç interregional es produeixen en comunitats de menor grandària i renda per càpita inferior a la mitjana nacional. Així, durant aquest període, majors augments de les exportacions interregionals s'han produït en comunitats de menor renda per càpita com Canàries (190,0%), Regió de Múrcia (182,3%), Extremadura (160,1%), Castella-La Manxa (152,3%), Andalusia (144,4%), Galícia (127,7%), Aragó (117,3%). Al costat d'aquestes, Navarra (150,1%) i el País Basc (118,4%) serien les dues comunitats d'alt nivell de renda per càpita el comerç interregional de les quals ha crescut per sobre de la mitjana. Finalment, és

interessant remarcar que el comerç intraregional de Catalunya, per ell mateix molt voluminós (representa prop del 10% del comerç total espanyol de béns), va créixer un 80,1% en el període 1995-2007, registrant un creixement una mica inferior al d'aquest tipus de fluxos en el conjunt d'Espanya, però una mica superior al del comerç interregional.

Per tal de completar l'anàlisi temporal anterior amb l'evolució d'indicadors similars en el passat recent, el gràfic 1 mostra l'evolució en taxes interanuals seguida pels fluxos de comerç trimestral de Catalunya en els últims anys, recollint la forta crisi que està sofrint el conjunt de l'economia espanyola. És important ressaltar que les dades trimestrals de comerç interregional i intraregional de C-interreg referides a 2008, 2009 i 2010 procedeixen d'una extrapolació basada en indicadors, i no inclouen els fluxos de la branca 16 de producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua. Tal com mostra el gràfic 1, durant la crisi el comerç internacional ha sofert una caiguda més àmplia i profunda que el comerç interior, el valor màxim de decreixement del qual s'ha estimat en les importacions interregionals (-14,6%) del 2009:I i el 2009:II (-14,9%). Dins del comerç internacional, han estat les importacions les que han sofert taxes de creixement negatives més altes, assolint un mínim de -32,8% en el segon trimestre del 2009. La caiguda del comerç interior s'ha produït amb un cert retard davant de la del comerç internacional, mostrant també una

Quadre 1

Distribució espacial del comerç de béns de Catalunya. Total de béns milions d'euros i taxes de creixement

Total de béns Milions d'euros i taxes de creixement		2004 CCAA (1)	Exporta a Espanya (2)	Exporta a Món (3)	Importa de Espanya (4)	Importa de Món (5)	Saldo Espanya (6)=(2-4)	Saldo Món (7)=(3-5)	Taxa obertura (2+3+4+5)/(1+2+3)
1995	Catalunya	28.392	31.462	17.974	17.743	25.731	13.719	-7.757	119,4%
	Total Espanya	103.770	144.228	68.645	144.228	87.345	0	-18.699	140,4%
2000	Catalunya	40.889	44.669	33.538	25.296	48.670	19.373	-15.132	127,8%
	Total Espanya	141.349	207.455	122.298	207.455	169.700	0	-47.402	150,1%
2007 (P)	Catalunya	51.122	53.207	49.678	31.278	80.215	21.929	-30.537	139,2%
	Total Espanya	204.706	292.961	184.550	292.961	285.297	0	-100.746	154,8%
Var. 95-00	Catalunya	44,0%	42,0%	86,6%	42,6%	89,2%	41,2%	95,1%	150,8%
	Total Espanya	36,2%	43,8%	78,2%	43,8%	94,3%	—	153,5%	164,4%
Var. 95-07	Catalunya	80,1%	69,1%	176,4%	76,3%	211,7%	59,8%	293,7%	163,9%
	Total Espanya	97,3%	103,1%	168,8%	103,1%	226,6%	—	438,8%	163,0%

Font: Comerç interregional procedent de la base de dades C-interreg; Comerç internacional d'AEAT. *Taxa d'obertura: Davant de l'absència de xifres de serveis s'ha preferit seguir aquest càlcul i no l'habitual (X+M)/PIB.

major lentitud en la recuperació. Així, totes les sèries de comerç interior passarien a xifres negatives en el 2009: i només les importacions interregionals haurien passat a xifres positives en el 2010. I, mentre que el comerç intra-regional i les exportacions interregionals seguirien fins i tot amb taxes negatives, tot i que ja amb una tendència a la recuperació.

3.1. Anàlisi territorial

Al quadre 2 es recull la distribució territorial del comerç de béns de Catalunya, expressada en forma de rànquing dels principals mercats d'exportació i importació del primer i últim any del període disponible (1995 i 2007). Al quadre esmentat es mostren els principals clients i proveïdors de Catalunya, barrejant indistintament comunitats amb països (ombrejats). D'aquesta manera es pot apreciar com determinats clients i proveïdors internacionals estan guanyant posicions en el mercat català.

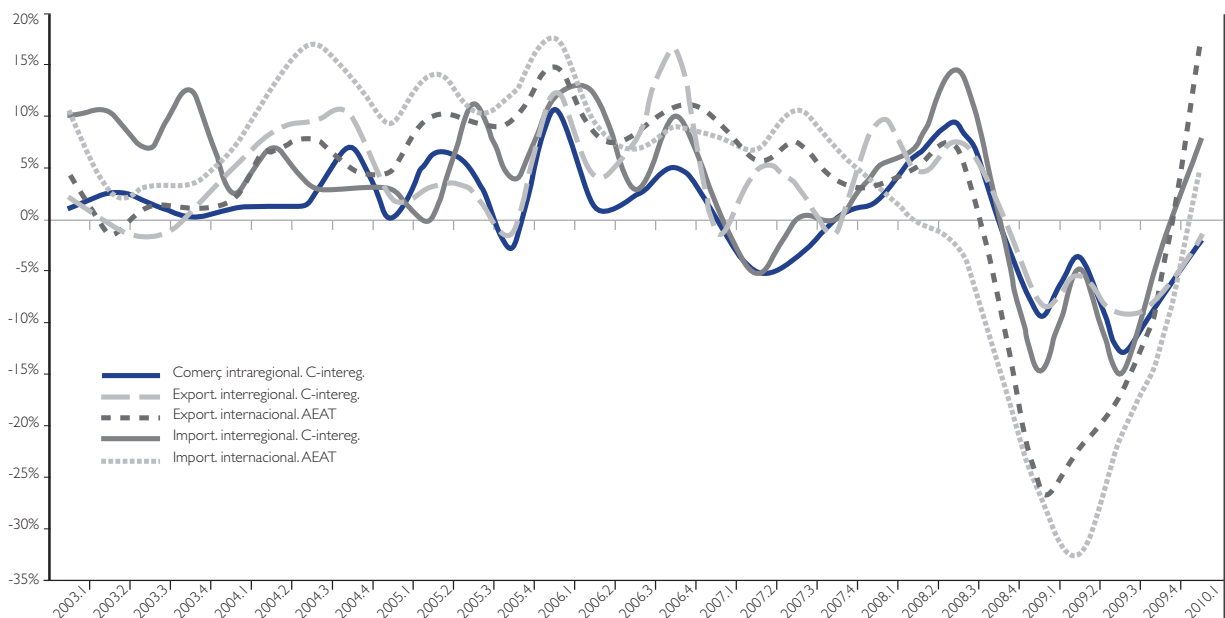
Quan es comparen les dades del 2007 i del 1995, destaca l'empitjorament reflectit en el rànquing de països

com Itàlia, els Països Baixos i Bèlgica, o de Comunitats Autònomes com la Comunitat Valenciana, la Comunitat de Madrid, Navarra i les Canàries. D'altra banda, ressalta la millora experimentada per França, Suïssa i Mèxic en l'àmbit internacional, i per Aragó i Castella-La Manxa en el nacional. Pel que fa a les compres, s'aprecia clarament la posició hegemònica d'Alemanya com a principal proveïdor tant el 1995 com el 2007. A més, països com Itàlia, França, Japó i molt especialment Xina, han millorat substancialment la seva situació com a exportadors a Catalunya, al contrari que el Regne Unit i Suïssa que han anat perdent importància relativa. A escala nacional, contrasta la pèrdua de posicions en el rànquing reflectida per la majoria de les comunitats, principalment la Comunitat Valenciana, la Comunitat de Madrid, Aragó, Castella i Lleó, i Navarra.

Si ens centrem en el comerç interregional, el gràfic 2 mostra l'evolució dels cinc principals clients i proveïdors de Catalunya dins d'Espanya. S'hi aprecia com la Comunitat Valenciana ha anat perdent la seva catego-

Gràfic 1

Evolució del comerç de béns de Catalunya segons mercats. Taxes de variació interanuals

Nota: no inclou producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua-RI 6.
Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades de trimestralització de C-interreg.

ria de major client català en benefici de regions com Aragó i la Comunitat de Madrid, que han anat millorant la seva situació des del 2001. Per la seva part, Andalusia i el País Basc presenten una tendència similar, i han reduït el seu pes fins a suposar el 8% de les exportacions totals. De manera complementària, fins al 2001 la Comunitat Valenciana apareixia com a màxim importador català, una posició que hauria perdut terreny respecte d'altres regions com Aragó i la Comunitat de Madrid. D'altra banda, Andalusia i el País Basc mantenen fortes quotes de mercat, que s'han mantingut relativament estables al llarg del període.

3.2. Anàlisi sectorial

De manera complementària, resulta interessant analitzar l'estructura sectorial del comerç català en tots els seus mercats. Utilitzant dades mitjanes del període 1995-2007, crida l'atenció el fort volum de comerç intraregional registrat en les branques de productes agrícoles (R1), la indústria agroalimentària (R3), la indústria de producció i distribució d'electricitat, gas i aigua (R16) i la metal·lúrgia (R11). En termes d'exportacions interregionals (i internacionals), les branques més importants són la indústria química (R8), la indústria agroalimentària (R3), la de fabricació de materials de transport (R14) i la metal·lúrgia (R11). Des del punt de vista de les importacions, destaca

Quadre 2

Rànquing dels principals fluxos d'exportació amb origen a Catalunya. Total béns (excepte energia) milions d'euros

Rànquing	Destinació	Exportacions		Importacions				
		1995 Milions d'euros	Destinació 2007 Milions d'euros	Origen	1995 Milions d'euros	Origen	2007 Milions d'euros	
0	Resta d'Espanya	31.448,3	Resta d'Espanya	53.201,2	Resta d'Espanya	17.071,6	Resta d'Espanya	31.448,3
1r	Comunitat Valenciana	5.881,4	Aragó	11.505,5	Alemanya	5.010,4	Alemanya	5.881,4
2n	Comunitat de Madrid	4.652,5	França	7.611,1	Comunitat Valenciana	3.806,0	Itàlia	4.652,5
3r	Aragó	4.533,1	Comunitat de Madrid	7.170,2	França	3.735,7	França	4.533,1
4t	França	3.536,3	Comunitat Valenciana	6.693,7	Itàlia	3.370,9	Xina	3.536,3
5è	Andalusia	3.394,8	Andalusia	3.984,8	Aragó	2.451,2	Comunitat Valenciana	3.394,8
6è	Alemanya	1.008,1	Alemanya	3.907,9	Andalusia	2.016,4	Aragó	1.008,1
7è	País Basc	2.701,8	País Basc	3.846,2	Comunitat de Madrid	1.825,4	Andalusia	2.701,8
8è	Castella i Lleó	2.263,9	Castella-La Manxa	3.726,1	País Basc	1.724,8	Japó	2.263,9
9è	Itàlia	1.875,7	Castella i Lleó	3.490,2	Castella i Lleó	1.587,5	País Basc	1.875,7
10è	Canàries	1.531,7	Itàlia	3.374,6	Regne Unit	1.550,7	Estats Units	1.531,7
11è	Portugal	1.375,3	Portugal	2.675,1	Japó	1.475,9	Comunitat de Madrid	1.375,3
12è	Navarra	1.278,3	Canàries	2.666,1	Països Baixos	1.355,6	Països Baixos	1.278,3
13è	Balears	1.172,9	Balears	2.302,9	Estats Units	1.301,9	Bèlgica	1.172,9
14è	Galícia	1.143,3	Galícia	2.123,5	Bèlgica	915,9	República de Corea	1.143,3
15è	Regne Unit	1.075,8	Regne Unit	1.897,1	Navarra	693,0	Regne Unit	1.075,8
16è	Regió de Múrcia	753,4	Regió de Múrcia	1.706,1	Castella-La Manxa	642,0	Castella-La Manxa	753,4
17è	Castella-La Manxa	687,4	Navarra	1.556,1	Xina	594,6	Castella i Lleó	687,4
18è	Estats Units	632,5	Estats Units	1.441,7	Suïssa	577,7	Galícia	632,5
19è	Països Baixos	565,5	Suïssa	1.220,8	Argèlia	441,4	Rússia	565,5
20è	Bèlgica	541,6	Països Baixos	1.044,7	Astúries	401,3	Argèlia	541,6
21è	Cantàbria	499,2	Bèlgica	931,5	Galícia	398,1	Navarra	499,2
22è	Astúries	438,1	Mèxic	911,8	Libia	374,7	Regio de Múrcia	438,1
23è	Japó	406,5	Cantàbria	851,5	Portugal	360,8	Brasil	406,5
24è	La Rioja	327,1	Turquia	825,4	La Rioja	332,7	Suïssa	327,1
25è	Andorra	237,5	Astúries	755,6	Canàries	328,6	Libia	237,5
26è	Suïssa	235,2	Rússia	617,0	Cantàbria	292,9	Turquia	235,2

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades de C-interreg (www.c-interreg.es) i Agència Tributària (www.aeat.es). El quadre no inclou la producció, distribució d'electricitat, gas i aigua.

l'important nivell de compres internacionals de la indústria química (R8), el material i equip electrònic (R13), la fabricació de maquinària i equip mecànic (R12) o les indústries diverses (R15), que es veu acompanyada, en general, per uns nivells d'importacions interregionals bastant inferiors. Entremesclant aquests resultats, el gràfic 3 il·lustra amb més claredat quines són les branques que expliquen el fort superàvit interregional i l'igualment voluminós dèficit internacional, així com en quines d'aquestes el saldo en ambdós mercats és invers (indústria extractiva [R2], química [R8], fabricació de maquinària [R12] i material i equip elèctric [R13]).

Entremesclant l'anàlisi territorial i sectorial, el quadre 4 mostra els principals exportadors i importadors interregionals de Catalunya per branques d'activitat. Per la banda de les exportacions Aragó i la Comunitat de Madrid com a principals clients, especialment en branques d'activitat com l'agricultura (R1), fan ressaltar la indústria extractiva (R2) i agroalimentària (R3), la indústria química (R8) i la de material d'equip elèctric (R13). Atenent les importacions, Aragó i Comunitat Valenciana cobreixen la major de les branques d'activitat. Així, destaquen els percentatges assolits en sectors com el tèxtil (R4) i el cuir (R5), la indústria del cautxú (R9) i la fabricació de

material de transport (R14). No obstant això, hi ha excepcions com les importacions mostrades per Andalusia en la indústria extractiva (R2), el País Basc en la metal·lúrgia (R11) i la Regió de Múrcia en activitats com la indústria energètica (R16) i l'extractiva (R2).

3.3 Anàlisi provincial

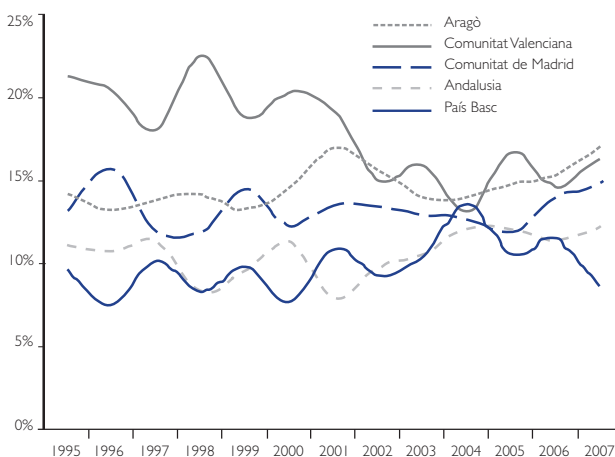
Finalment, el mapa 1 recull la distribució provincial del comerç català de béns amb tots els mercats el 2007. S'hi mostren dues figures diferents, que recullen, respectivament, el comerç interregional i internacional de Catalunya. Novament, els colors utilitzats reflecteixen la magnitud del saldo de cada una de les províncies, recorrent als colors més intensos com més gran és la magnitud del saldo i viceversa. Al seu torn, ambdues figures reflecteixen a escala provincial quin és el saldo assolit per cada una de les 16 branques productives habitualment utilitzades a C-interreg.

Una primera visió del mapa mostra el fort contrast existent entre els dos nivells de comerç, especialment a la província de Barcelona, la qual es caracteritza per un fort superàvit a escala interregional i un elevat dèficit internacional. Aquests resultats sorgeixen com a conseqüència de les diferències assolides per cada branca productiva en

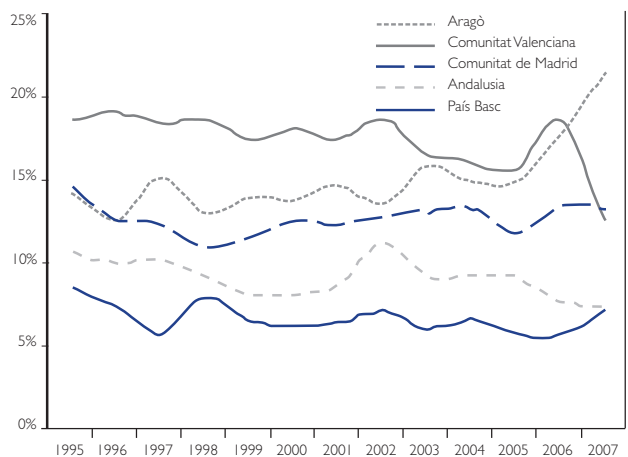
Gràfic 2

Evolució de la quota de mercat de Catalunya davant la resta d'Espanya. Total béns, percentatges sobre dades en milions d'euros

Principals clients nacionals

Principals proveïdors nacionals

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades de C-interreg.

Quadre 3

Distribució sectorial del comerç interregional de Catalunya. Tot els béns, R1-R6, % milions d'euros

Mitjana 1995-2007	Pròpia		Exporta a		Importa de		Saldo		Taxa obertura (2+3+4+5)/(1+2+3)
	CCAA (1)	Espanya (2)	Món (3)	Espanya (4)	Món (5)	Espanya (6)=(2-4)	Món (7)=(3-5)		
R1. Agricultura, silvicultura i pesca	4.527	1.321	714	1.624	1.713	-302	-999	82,1%	
R2. Indústries extractives	455	2.847	457	1.741	3.903	1.106	-3.446	238,5%	
R3. Indústria agroalimentària	6.966	7.217	2.782	3.843	4.002	3.373	-1.220	105,4%	
R4. Indústria tèxtil	2.099	2.622	1.705	1.520	1.826	1.102	-121	120,1%	
R5. Indústria del cuir	398	509	1.387	208	2.413	301	-1.026	195,6%	
R6. Indústria de la fusta	786	337	181	384	281	-47	-100	89,9%	
R7. Indústria del paper	3.635	3.004	1.193	1.529	1.107	1.475	86	87,1%	
R8. Indústria química	3.994	8.315	4.695	1.982	6.875	6.333	-2.180	127,8%	
R9. Indústria del cautxú	1.765	1.636	2.273	919	2.632	717	-359	130,3%	
R10. Indústria de productes miners	1.878	1.547	513	1.097	521	450	-8	93,3%	
R11. Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	4.464	3.556	1.623	2.682	3.193	874	-1.570	114,1%	
R12. Fabricació de maquinària i equip mecànic	1.343	1.686	2.991	790	5.760	895	-2.769	185,8%	
R13. Material i equip elèctric	1.772	3.542	3.742	1.095	5.054	2.447	-1.312	146,9%	
R14. Fabricació de material de transport	2.077	4.329	6.818	3.259	6.080	1.071	738	152,8%	
R15. Indústries diverses	321	318	2.239	577	4.194	-259	-1.955	259,0%	
R16. Indústria energètica	4.707	13	—	1.280	—	-1.267	—	26,0%	
Total	41.188	42.798	33.316	24.529	49.554	18.268	-16.238	126,8%	

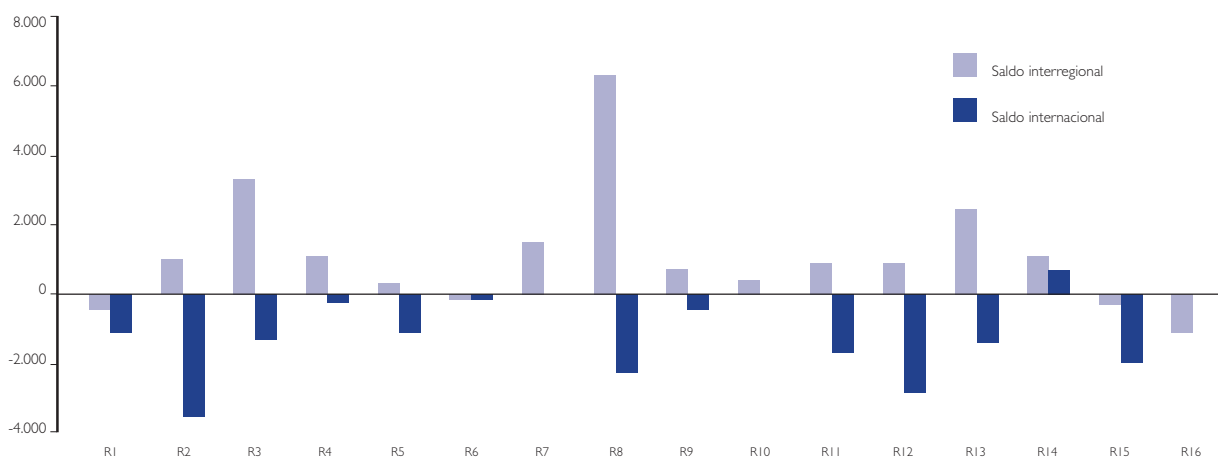
Nota: els casos en què les xifres referides al comerç internacional no coincideixin amb els totals del quadre 1 es deuen a l'existència de dades no desagregades sectorialment per part d'AEAT.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades de C-interreg.

Taxa d'obertura: davant l'absència de xifres de serveis s'ha preferit seguir aquest càlcul i no l'habitual (X+M)/PIB.

Gràfic 3

Saldo del comerç internacional i interregional de Catalunya, (mitjana 1995-2007). Tots els béns, R1-R16, milions d'euros

Nota: R1. Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca; R2. Indústries extractives, coqueries, refinament i combustibles nuclears; R3. Indústria agroalimentària; R4. Indústria tèxtil i confecció; R5. Indústria del cuir i del calçat; R6. Indústria de la fusta i del suró; R7. Indústria del paper, edició i arts plàstiques; R8. Indústria química; R9. Indústria del cautxú i matèries plàstiques; R10. Indústries de productes minerals no metàl·lics; R11. Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics; R12. Fabricació de maquinària i equip mecànic; R13. Material elèctric, electrònic i òptic; R14. Fabricació de material de transport; R15. Indústries diverses; R16. Producció i distribució d'energia, gas i aigua.

Font: Comerç interregional procedent de la base de dades C-interreg; Comerç internacional d'AEAT.

Quadre 4

Concentració espacial i sectorial de les exportacions i importacions de béns de Catalunya.

Quota de mercat dels principals clients i proveïdors. Percentatge sobre xifres en milions d'euros, 2007

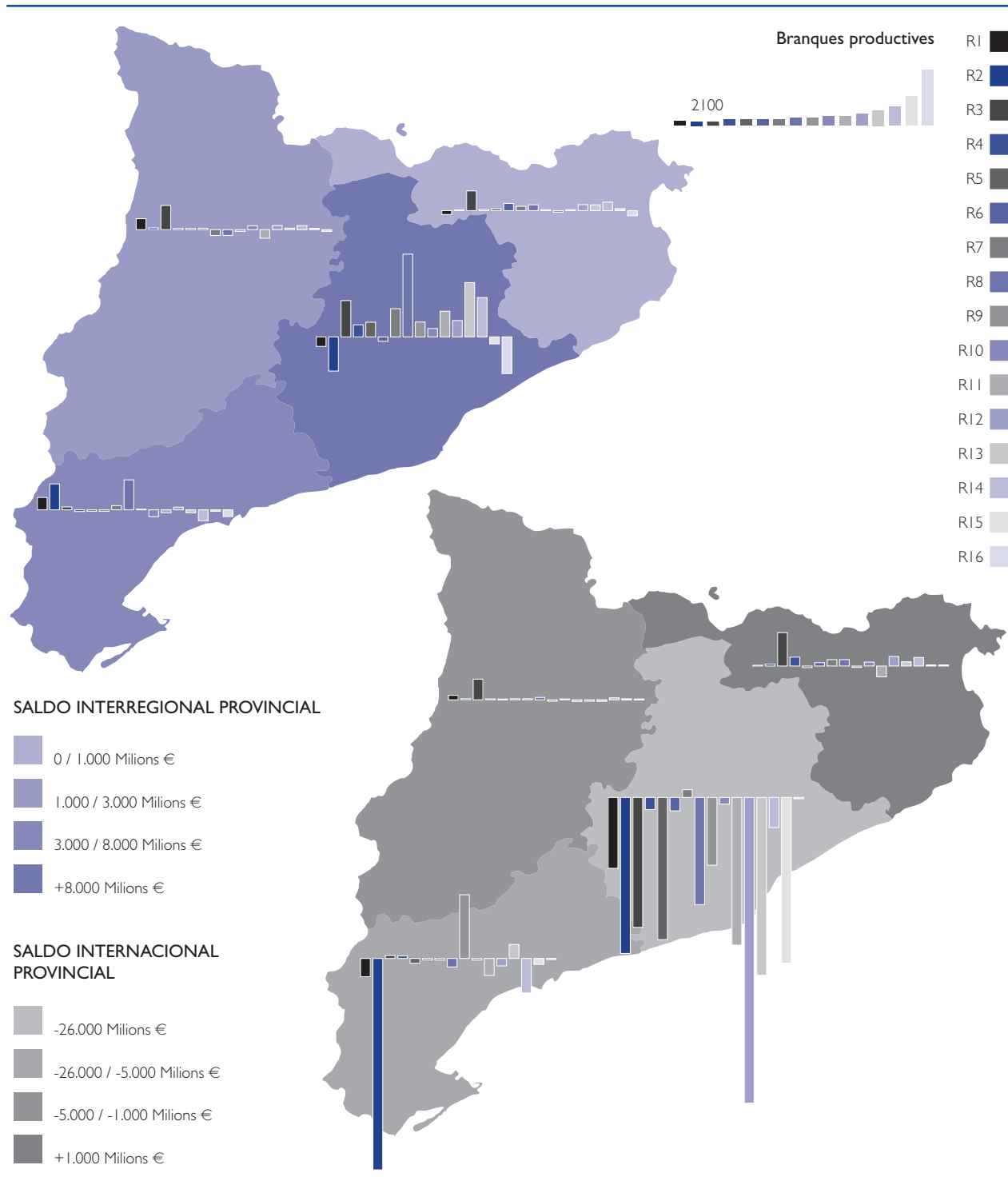
Branques d'activitat	Rànquing	Principals clients	%	Rànquing	Principals clients	%
R1. Agricultura, silvicultura i pesca	1r	Aragó	8,9%	1r	Aragó	10,7%
	2n	Comunitat Valenciana	5,0%	2n	Comunitat Valenciana	5,9%
	3r	Comunitat de Madrid	3,6%	3r	Andalusia	4,2%
R2. Indústries extractives, coqueries, refinament i combustibles nuclears	1r	Aragó	62,2%	1r	Andalusia	35,2%
	2n	Comunitat Valenciana	6,0%	2n	Comunitat Valenciana	15,6%
	3r	Balears	4,6%	3r	Regió de Múrcia	8,9%
R3. Indústria agroalimentària	1r	Comunitat de Madrid	9,0%	1r	Castella i Lleó	5,5%
	2n	Aragó	7,4%	2n	Comunitat Valenciana	4,4%
	3r	Comunitat Valenciana	5,9%	3r	Aragó	3,8%
R4. Indústria tèxtil i de la confecció	1r	Comunitat Valenciana	14,2%	1r	Comunitat Valenciana	30,9%
	2n	Comunitat de Madrid	10,8%	2n	Andalusia	5,8%
	3r	País Basc	9,1%	3r	Aragó	3,6%
R5. Indústria del cuir i calçat	1r	Canàries	17,4%	1r	Comunitat Valenciana	15,6%
	2n	Comunitat Valenciana	16,6%	2n	Castella-La Manxa	4,2%
	3r	Andalusia	8,8%	3r	Andalusia	3,4%
R6. Indústria de la fusta i el suro	1r	Canàries	15,6%	1r	Comunitat Valenciana	5,3%
	2n	Aragó	4,0%	2n	Galícia	4,9%
	3r	Andalusia	3,5%	3r	Castella-La Manxa	4,7%
R7. Indústria del paper, edició i arts gràfiques	1r	Comunitat de Madrid	10,5%	1r	Aragó	9,1%
	2n	Comunitat Valenciana	10,4%	2n	Comunitat de Madrid	7,1%
	3r	Aragó	5,3%	3r	Comunitat Valenciana	4,8%
R8. Indústria química	1r	Aragó	10,4%	1r	Castella-La Manxa	9,4%
	2n	Comunitat de Madrid	10,1%	2n	Andalusia	7,5%
	3r	País Basc	8,5%	3r	Aragó	4,8%
R9. Indústria del cautxú i matèries plàstiques	1r	Comunitat Valenciana	9,1%	1r	Comunitat Valenciana	11,4%
	2n	Comunitat de Madrid	6,8%	2n	País Basc	8,9%
	3r	Aragó	6,7%	3r	Castella i Lleó	6,5%
R10. Indústria de productes minerals no metàl·lics	1r	Aragó	6,1%	1r	Comunitat Valenciana	12,7%
	2n	Comunitat Valenciana	5,0%	2n	Aragó	5,8%
	3r	Comunitat de Madrid	5,0%	3r	Castella-La Manxa	3,8%
R11. Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	1r	Comunitat Valenciana	8,6%	1r	País Basc	9,1%
	2n	Aragó	6,0%	2n	Comunitat Valenciana	7,3%
	3r	País Basc	5,2%	3r	Andalusia	5,4%
R12. Fabricació de maquinària i equip mecànic	1r	Castella-La Manxa	17,6%	1r	Aragó	13,2%
	2n	Canàries	14,0%	2n	Canàries	4,9%
	3r	Castella i Lleó	11,2%	3r	Comunitat de Madrid	3,8%
R13. Material i equip elèctric, electrònic i òptic	1r	Comunitat de Madrid	15,3%	1r	Comunitat de Madrid	13,1%
	2n	Aragó	12,5%	2n	Aragó	10,4%
	3r	Comunitat Valenciana	11,3%	3r	Navarra	8,7%
R14. Fabricació de material de transport	1r	Castella i Lleó	11,2%	1r	Aragó	21,6%
	2n	Aragó	10,5%	2n	Comunitat Valenciana	8,9%
	3r	Comunitat de Madrid	9,6%	3r	Comunitat de Madrid	8,2%
R15. Indústries diverses	1r	Comunitat Valenciana	20,1%	1r	Regió de Múrcia	19,0%
	2n	Balears	9,2%	2n	Aragó	18,4%
	3r	Andalusia	5,2%	3r	Andalusia	16,6%
R16. Producció, distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	1r	Comunitat Valenciana	0,1%	1r	Comunitat de Madrid	19,7%
	2n	Castella-La Manxa	0,0%	2n	Aragó	4,6%
	3r	Regió de Múrcia	0,0%	3r	Castella-La Manxa	0,0%
Total	1r	Aragó	11,0%	1r	Aragó	6,5%
	2n	Comunitat de Madrid	6,9%	2n	Comunitat Valenciana	6,3%

Nota: les quotes estan calculades tenint en compte el flux intraregional de la comunitat autònoma a què es refereix l'informe. Exemple: les quotes d'exportacions de productes de la branca 1 a Aragó serà el percentatge que representa el flux bilateral dels esmentats productes amb aquesta destinació sobre la suma de fluxos intraregionals de la branca 1 més les exportacions interregionals totals (qualsevol destinació) de productes de la branca esmentada.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades de C-interreg.

Mapa I

Saldo interregional i internacional de Catalunya per províncies el 2007.
Detall del saldo per branques productives a escala provincial. Xifres en milions d'euros

Nota: a escala internacional no s'inclou la branca de producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua, R16.
Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades de C-interreg.

singles mercats. En concret, per la banda dels saldos negatius del comerç internacional destaquen els sectors de la metal·lúrgia (R11), la fabricació de maquinària (R12) i la fabricació d'equip elèctric (R13). per la banda dels saldos positius del comerç interregional destaquen les branques de la indústria química (R8), la fabricació de material de transport (R14) i d'equip elèctric (R13).

Per la seva part, els elevats volums de comerç de Barcelona contrasten amb els desenvolupats per la resta de províncies catalanes, els saldos de les quals reflecteixen xifres molt menors en la majoria dels sectors productius i dins dels dos nivells de comerç. Entre les excepcions estaria el saldo interregional de la indústria química (R8) i extractiva (R2) a Tarragona, i el de la indústria agroalimentària (R3) a Lleida i Girona. Finalment, cal remarcar que, dins dels fluxos internacionals, és necessari remarcar el fort dèficit en la indústria extractiva (R2) i l'elevat superàvit en el sector del cautxú (R9) de Tarragona.

4. Conclusions

Al llarg d'aquest article s'han analitzat l'estructura i l'evolució del comerç de béns de Catalunya per al període de 1995-2009. Entre els resultats observats, es pot destacar l'elevat volum de comerç interregional generat de manera estable per l'economia catalana, que compensa el seu també elevat dèficit comercial amb l'estranger. Des del punt de vista dinàmic, tot i que el saldo positiu amb la resta d'Espanya s'ha incrementat en un 59,8% entre 1995 i 2007, el fort dèficit amb l'estranger ho ha fet en un 293,7%. Davant aquesta situació, les dades disponibles sobre el comportament recent del comerç de Catalunya durant l'actual crisi apunten cap a una caiguda més anticipada i profunda al comerç internacional davant l'interior, alhora que s'aprecia una recuperació més ràpida d'aquells fluxos davant d'aquests.

Des del punt de vista de la distribució territorial del comerç de béns català, és fonamental recalcar com la major part del comerç té caràcter intraregional, tenint com a destinació principal les comunitats autònomes més properes (Aragó i la Comunitat Valenciana) i amb elevat nivell de renda per càpita (Comunitat de Madrid i el País

Basc). No obstant això, Catalunya mostra elevats volums de comerç amb totes les altres comunitats, especialment Andalusia, Castella i Lleó i les Canàries. Així mateix, s'ha identificat una estructura sectorial d'intercanvis bastant estable i coherent amb l'especialització productiva de la comunitat. També en l'àmbit sectorial resulta fonamental diferenciar entre posicions superavitàries o deficitàries segons que es tracti d'intercanvis amb la resta d'Espanya o amb la resta del món. Des del punt de vista provincial, la posició superavitària i deficitària de cada un dels sectors analitzats està marcada fonamentalment per la situació de Barcelona i en menor mesura de Tarragona.

Partint d'aquesta visió sintètica de la trajectòria recent del comerç català de béns, volíem acabar realitzant una brevíssima reflexió de tipus normatiu que pogués ajudar el disseny de les correctes polítiques econòmiques en els pròxims anys: 1) En primer lloc, és necessari recordar que el mesurament de la competitivitat d'una economia regional moderna com la catalana no solament ha de fer al·lusió al comerç internacional de béns, sinó també, al comerç intraregional i interregional de béns i serveis. Segons el que s'ha analitzat en aquest breu article, cenyit exclusivament a l'àmbit dels béns, les conclusions sobre l'obertura i competitivitat de l'economia catalana canvia radicalment si no es té en compte el fort superàvit català amb la resta d'Espanya, i si s'oblida el paper de "porta d'entrada" i "pont de connexió amb Europa" que sense cap dubte té Catalunya (Ghemawat et al., 2009, 2010). 2) Com a conseqüència d'aquest primer punt, sembla important cuidar tots els aspectes que fan referència a la competitivitat dels productes catalans dins d'Espanya, reduint les barreres al comerç que poguessin existir (jurídiques, fiscals, culturals...) i potenciant el desenvolupament de les infraestructures de transport adequades que connecten Catalunya amb la resta de comunitats, atenent no solament a criteris d'accessibilitat en el moviment de persones (AVE i avió), sinó també en termes de mobilitat de mercaderies. Especialment rellevant sembla la cura del posicionament dels productes catalans en les comunitats més riques i/o amb un major potencial de creixement. És important que la política econòmica tracti d'ajudar les empreses que operen en nous mercats estrangers, però sense descuidar les enormes quotes que de manera estable mantenen a la

resta d'Espanya 3) Addicionalment, sembla convenient donar els passos necessaris per impulsar i consolidar les situacions d'avantatge existents en determinats mercats regionals (Aragó, Comunitat Valenciana, Balears...) i internacionals (Alemanya, França...) derivades d'avantatges geogràfics, empresarials o de qualsevol altre gènere. 4) Finalment, i encara que superi el que s'ha analitzat en aquest article, tal com recorden els principals experts en creixement i competitivitat, és necessari promoure un model de creixement a Catalunya capaç de generar l'aparició d'avantatges competitius (dins i fora d'Espanya) basats en el coneixement, la innovació i els factors geoestratègics propis, com la imatge internacional, la puixança cultural i empresarial, la posició geogràfica estratègica com a connexió entre l'Àfrica i Europa, entre la Mediterrània i l'Atlàntic o el clima mateix.

Referències bibliogràfiques

- ALCAIDE J., ALCAIDE P. (2005): *Balance Económico Regional (Autonomías y Provincias)*. Años 2000 y 2004. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas (FUNCAS). Gabinete de Estadística Regional. Madrid, Desembre, 2005.
- CASTELLS, A. i PARELLADA, M. (1983): *Els fluxos econòmics de Catalunya amb la resta d'Espanya i la resta del món. La balança de pagaments de Catalunya, 1975*. Institut d'Estudis Catalans, Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, Barcelona, 1983.
- KITSON M., MARTIN R., TYLER P. (2004): "Regional Competitiveness: an elusive yet key concept?" *Regional Studies*, Vol. 38.9, p. 991-999.
- KRUGMAN P. (1994): "Competitiveness: a dangerous obsession", *Foreign Affairs* 73, 28-44.
- GALLEGO, N. LLANO C., PÉREZ, J. (2010). *Informe metodológico: El comercio interregional trimestral de bienes en España: metodología y primeros resultados*. Document de treball. Institut L. Klein. Centre Stone. Març.
- GHEMAWAT P., LLANO C., REQUENA F., (2010): "Competitiveness and inter-regional as well as international trade: The case of Catalonia". *International Journal of Industrial Organization*. DOI:10.1016/j.ijindorg.2010.03.013.
- GHEMAWAT, P., LLANO C., REQUENA, F. (2009): "Rethinking Regional Competitiveness: Catalonia's International and Interregional Trade, 1995-2006". Editorial Foment. Estudio sobre la competitividad de la economía catalana. Coordinat per Pankaj Ghemawat i Xavier Vives. Contribució publicada a IESE Business School Working Paper núm. 802.
- LLANO, C. (2001): "Economía espacial y sectorial: el comercio interregional en el marco Input-Output". Tesi doctoral. Juny de 2001. Director D. Antonio Pulido.
- LLANO, C. (2004a): "Economía espacial y sectorial: el comercio interregional en el marco Input-Output". Instituto de Estudios Fiscales. Ministerio de Economía y Hacienda. Investigaciones núm. 1, 2004.
- LLANO C. (2004b): "The interregional trade in the context of a multiregional input-output model for Spain". *Estudios de Economía Aplicada*. Vol. 22-3, 2004. Art 22302.
- LLANO, C., ESTEBAN, A., PULIDO, A., PÉREZ, J. (2010): "Opening the Interregional Trade Black Box: The C-interest Database for the Spanish Economy (1995-2005)". *International Regional Science Review*. DOI:10.1177/0160017610370701.
- LLANO C., ESTEBAN, A; PÉREZ, J.; PULIDO, A. (2009): "Metodología de estimación de la base de datos C-interreg sobre el comercio interregional de bienes en España (1995-05)". *Ekonomiaz*, núm. 69. Vol. III, p. 244-270.
- LLANO C., ESTEBAN, A, PÉREZ, J., PULIDO, A., (2008): "La base de datos C-interreg sobre el comercio interregional de bienes en España (1995-2006): metodología". Documento de trabajo. Instituto L. Klein. Centro Stone. Setembre, 2008.
- MELLA J. M., SANZ B. (2001), *La Balanza de Pagos de la Comunidad de Madrid (1995-1998)*. Editorial Civitas. Colección Economía y Empresa. Serie Especial. 2001. Madrid
- MELLA J. M., SANZ B. (2003), *La Balanza de Pagos de la Comunidad de Madrid (1998-2001)*. Editorial Civitas. Colección Economía y Empresa. Serie Especial. 2003. Madrid.
- OLIVER, J. (1997), "La balança comercial amb la resta de l'Estat", dins *La Balança de Pagaments de Catalunya: una aproximació als fluxos econòmics amb la resta d'Espanya i l'estranger (1993-1994)*. Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, p. 17-75.
- OLIVER, J., LURIA J, ROCA A., PÉREZ J. (2003), *La apertura exterior de las regiones en España: Evolución del comercio interregional e internacional de las Comunidades Autónomas. 1995-1998*. Institut d'Estudis Autonòmics. Generalitat de Catalunya. Ed. Tirant lo Blanch. València.
- PARELLADA, M. (1982): *El comerç exterior de Catalunya. Els fluxos comercials entre Catalunya i la resta d'Espanya (1975) i entre Catalunya i l'estranger (1975-78)*. Edicions 62, Barcelona.
- PARELLADA, M. (1980): "Los flujos comerciales entre Cataluña y el Resto de España (1975)", *Revista Económica de Banca Catalana*, núm. 58, p 1-11.
- PORTER M. (1990): *The Competitive Advantage of Nations*. Basingstoke, Macmillan.
- PULIDO A.; LLANO C. (2002): "Estructura espacial y sectorial del comercio de Andalucía y su efecto sobre el crecimiento". *Boletín Económico de Andalucía*. Consejería de Economía y Hacienda. Núm. 31-32. 2002.
- REQUENA, F. and C. LLANO (2008), *The border effect in Spain: an industry analysis, Empirica*. DOI: 10.1007/s10663-010-9123-6.